

Ze lijkt op de heilige Anna. Ja, de conciërge lijkt sprekend op de heilige Anna, met die zwarte hoofddoek, de loshangende grijze pieken haar en het walmende lampje in haar hand. Echt heel mooi, dacht ik, glimlachend naar de heilige Anna, die me streng toesprak: 'Het is zes uur. Je hebt geen tijd te verliezen. Er staat een kom melk op de schrijftafel.' Ik sprong uit mijn pyjama regelrecht in een teil koud water, zoals Engelse dames in Franse romans nu eenmaal plegen te doen. De conciërge, ervan overtuigd dat ik achter de tralies zou belanden en door bajonetten geveld zou worden, opende de luiken en het koude, klare licht stroomde binnen. Op de rivier klonk de hoorn van een klein stoomschip, een kar met twee paarden raasde in galop voorbij. Het snelvlietende, kolkende water; de hoge, donkere bomen aan de overkant, als keuvelende mensen op een kluitje bij elkaar. Onheilspellend, dat wel, dacht ik, terwijl ik mijn oeroude Burberryregenjas dichtknoopte. (Die Burberry was van wezenlijk belang. Hij was niet van mij. Ik had hem geleend van

een vriendin. Toevallig zag ik hem hangen in haar kleine, donkere hal. Net wat ik zocht! De volmaakte en adequate vermomming – een oude Burberry. Leeuwen zijn getrotseerd in een Burberry. Dames zijn gered uit bootjes op huizenhoge golven gehuld in niets meer dan dat. Een oude Burberry is het onbetwiste symbool van de respectabele reiziger pur sang, bedacht ik, en ik liet in ruil daarvoor mijn parse, taps toelopende jasje met kraag en manchetten van zeehondenbont achter.)

‘Je komt er nooit,’ zei de conciërge, die toekeek toen ik de kraag opzette. ‘Nooit ofte nimmer!’ Ik rende de galmende trappen af – vreemd klonken ze, als pianotoetsen die werden aangeslagen door een slaperige dienstmeid – en liep door naar de Quai. ‘Vanwaar die haast, *ma mignonne*?’ zei een schattig jongetje met kleurige sokken aan, dansend voor de lampen in de vorm van lotusknoppen die zich boven de ingang van de Métro krulden. Helaas! Ik had zelfs geen tijd om hem een kushandje toe te werpen. Aangekomen op het grote station had ik nog maar vier minuten over, en het was druk bij de ingang naar het perron dat volgepakt stond met soldaten, met hun gele livrets in de hand en met grote, lompe plunjezakken. De Commissaire van de politie stond aan de ene kant, een Onbeduidende Beambte aan de andere. Zal hij me doorlaten, ja of nee? Het was een oude man met een bol, opgeblazen gezicht vol met dikke wratten. Een bril met hoornen montuur rustte zwaar op zijn neus. Bevend deed ik

mijn uiterste best. In alle vroegte toverde ik mijn lieflijkste ochtendglimlach tevoorschijn en bood hem die samen met de documenten aan. Maar het broze gevalletje fladderde tegen de hoornen bril aan en stortte neer. Toch liet hij me door, en ik rende en rende, zigzaggend tussen de soldaten door, de hoge treden op en de geel geverfde wagon in.

‘Kan ik rechtstreeks naar X. reizen?’ vroeg ik aan de conducteur, die met zijn tang mijn kaartje toetakelde en het weer teruggaf. ‘Nee, Mademoiselle, u moet overstappen in X.Y.Z.’

‘In...?’

‘X.Y.Z.’

Opnieuw had ik het niet verstaan. ‘Hoe laat komen we daar aan, als ik vragen mag?’

‘Om één uur.’ Maar daar had ik niets aan. Ik had geen horloge. Ach ja – we zien wel.

Ah! De trein zette zich in beweging. De trein koos mijn kant. Hij zwenkte het station uit en al snel reden we langs de moestuinen, langs de hoge huizen die met dichte luiken te huur stonden, langs de bedienden die de matten uitklopten. De zon, reeds lang op en rondwarend door de velden, rozig van de rivieren en roodgerande poelen, bescheen de schommelende trein en streelde mijn mof en zei me dat ik die Burberry moest uittrekken. Ik was niet alleen in de wagon. Tegenover me zat een oude vrouw, haar rok omgeplooid over haar knieën, een zwart kanten dameshoedje op haar hoofd. In haar stevige handen, getooid met één trouwring en twee rouwringen, hield ze een

brief vast. Langzaam proefde ze een zin, keek op en uit het raam, met licht trillende lippen, proefde er dan nog een, en wederom keerde het oude gezicht zich naar het licht en nam ze de zin tot zich... Twee soldaten leunden uit het raam, bijna raakten hun hoofden elkaar – de ene floot een deuntje, de andere droeg een jas dichtgemaakt met een paar roestige veiligheidsspelden. Nu zag ik overal soldaten die aan de treinsporen werkten, ze leunden tegen een draaistel of stonden rechtop, handen in de zij, turend naar de trein alsof ze achter elk raampje minstens één fotocamera verwachtten. En nu reden we langs grote, houten barakken, die leken op inderhaast opgetrokken danszalen of strandpaviljoenen, altijd met wapperende vlag. De mannen van het Rode Kruis liepen er in en uit, tegen de muren zaten gewonden zich in de zon te koesteren. Op elke brug, aan elke overweg, in elk station, een *petit soldat*, gelaarsd en gewapend. Met een verlaten en verloren aanblik, als een komisch prentje dat nog wacht op een grappig onderschrift. Bestaat er echt zoiets als oorlog? Trekken al die lachende stemmen echt naar de oorlog? Deze donkere wouden die zo mysterieus oplichten door de witte stammen van berken en essen – deze velden vol water met grote, overvliegende vogels – deze rivieren die groen en blauw kleuren in het zonlicht – zijn hier ooit veldslagen gevoerd?

Wat liggen de kerkhoven onderweg er prachtig bij! Fleurig schitteren ze in de zon. Ze lijken wel bezaaid met korenbloemen en

klaprozen en madeliefjes. Hoe kan het dat er zoveel bloemen zijn in deze tijd van het jaar? Maar het zijn helemaal geen bloemen. Het zijn trossen lintjes, die vastgemaakt zijn aan de soldatengraven.

Ik keek even op en trok daarmee de aandacht van de oude vrouw. Ze glimlachte en vouwde haar brief op. 'Hij is van mijn zoon, de eerste die we ontvangen hebben sinds oktober. Ik breng hem naar mijn schoondochter.'

‘...?’

‘Heel goed,’ zei de oude vrouw, die haar rok naar beneden schoof en haar arm door het hengel van haar mand stak. ‘Hij wil dat ik hem zakdoeken opstuur en een eind sterk touw.’

Hoe heet het station waar ik moet overstappen? Ik zal het misschien nooit weten. Ik stond op en leunde met mijn armen op de rand van het raam, mijn voeten gekruist. Eén wang roodgloeiend als bij een kleuter op weg naar het strand. Als de oorlog voorbij is, wil ik in een bootje over deze rivieren dobberen met enkel een poesje mauw en een pot rijstebrij erbij.

Daar marcheerden de troepen de heuvel af, rood en blauw twinkelen in het licht. Ver weg, maar toch duidelijk zichtbaar, raasden er nog een paar man op rijwielen voorbij. Werkelijk, *ma France adorée*, dit uniform is bespottelijk. Uw soldaten staan als helle, brutale stempels op uw boezem gebrand.

De trein vertraagde en stopte... Iedereen stapte uit behalve ik. Een stevige jongen, met zijn klompen vastgebonden op zijn rug en een

tinnen wijnbeker die magisch mooi rozig kleurde vanbinnen, keek me vriendelijk aan. Moet ik hier misschien overstappen naar X.? Iemand anders met een kepie die zo te zien uit een slappe knalbonbon afkomstig was, zette mijn koffer met een zwaai weer op aarde. Soldaten zijn zo lief! ‘*Merci bien, Monsieur, vous êtes tout à fait aimable...*’ ‘Andere kant op,’ zei een bajonet. ‘Hier is ’t ook niet,’ zei een tweede. Dus liep ik achter de massa aan. ‘Uw paspoort, Mademoiselle...’ ‘*We, Sir Edward Grey...*’ Ik rende over het modderige plein recht naar de restauratiezaal.

Een groene zaal met een vooruitstekende kachel en tafels aan weerszijden. Op de toog, met mooi gekleurde flessen, leunt een vrouw met haar boezem in haar gekruiste armen. Door een open deur zie ik een keuken, met de kok in een witte jas die eieren breekt in een kom en de schalen in een hoek smijt. De blauwe en rode jassen van de etende mannen hangen aan de muren. Hun korte zwaard en riem liggen in stapels op stoelen. Lieve hemel, wat een herrie! De zonnige lucht leek erdoor in stukken gebroken en nog na te zinderen. Een lijkleek jongetje snelde van de ene tafel naar de andere, nam de bestellingen op en schonk me een glas paarse koffie in. Sssssj, sisten de eieren. Ze waren in een pan beland. De vrouw haastte zich achter de toog vandaan en begon de jongen een handje te helpen. *Tout de suite, tout’ suite!* tjrpte ze naar de luide, ongeduldige stemmen. Gevolgd door een gekletter van borden en het geplof van getrokken kurken.

Plotseling zag ik in de deuropening iemand met een emmer vol vis – bruine, gespikkelde vis, zoals de vissen die je ziet in een vitrinekast, zwemmend door fraaie wouden van plat gedroogd zeewier. Het was een oude man in een versleten jas, die gedwee wachtte tot iemand hem verder zou helpen. Een dunne baard viel over zijn borst, zijn ogen onder de wollige wenkbrauwen waren gericht op de vis die hij bij zich had. Hij zag eruit alsof hij weggelopen was uit een heiligenprentje en de soldaten om verschoning vroeg dat hij daar zomaar durfde te zijn...

Maar wat had ik kunnen doen? Ik kon toch niet aankomen in X. met twee vissen aan een touwtje? En in Frankrijk rusten er ongetwijfeld zware straffen op het wegkieperen van vissen uit treincoupéraampjes, bedacht ik toen ik mistroostig instapte in een kleinere, aftandse trein. Misschien had ik ze kunnen meenemen naar – *oh, mon Dieu* – nu was ik de naam van mijn tante en oom weer vergeten! Buffard, Buffon – wat was het ook weer? Ik las de vreemde brief in het vertrouwde handschrift nog maar eens.

‘Mijn lieve nicht,
Nu er beter weer op komst is, zouden je
oom en ik verheugd zijn als je ons een
bezoekje wil brengen. Stuur een tele-
gram wanneer je komt. Ik zal je buiten
aan het station opwachten als ik vrij
ben. Anders zal onze goede vriendin,
Madame Grinçon, die in het tolhuisje

bij de brug woont, *juste en face de la gare*,
je naar ons huis brengen. *Je vous embrasse*
bien tendrement.
Julie Boiffard.'

Er zat een visitekaartje bij: M. Paul Boiffard.

Boiffard – natuurlijk, zo heten ze. *Ma tante Julie et mon oncle Paul* – plots waren ze daar bij mij, echter en waarachtiger dan elk ander familielid dat ik ooit had gekend. Ik zag tante Julie al mopperen, met de soepterrine in haar handen, en oom Paul aan tafel zitten met een rood-wit servet om zijn nek. Boiffard – Boiffard – ik moet die naam onthouden. Stel je voor dat de Commissaire Militaire me zou vragen welke familieleden ik ging bezoeken en ik de naam zou verhaspelen – dat zou rampzalig zijn! Buffard – nee, Boiffard. En toen zag ik het voor het eerst, toen ik de brief van tante Julie dichtvouwde, ergens in een hoekje op de lege achterzijde stond slordig geschreven: *Venez vite, vite*. Vreemde, vrijmoedige vrouw! Mijn hart klopte sneller...

'Ah, nu is het niet ver meer,' zei de dame tegenover mij. 'Gaat u naar X., Mademoiselle?'

'*Oui, Madame.*'

'Ik ook... Bent u er al eens eerder geweest?'

'Nee, Madame. Dit is de eerste keer.'

'Echt waar? Wat vreemd om nu een bezoek te brengen.'

Ik glimlachte flauwtjes en probeerde mijn ogen van haar hoed af te houden. Ze was een eerder ordinaire, kleine vrouw, maar ze droeg

een zwarte, fluwelen toque, met pal daarbovenop een ongelooflijk verbaasd kijkende meeuw. Zijn ronde ogen, die me strak en onderzoekend aankeken, waren ondraaglijk. Ik voelde een onweerstaanbare drang het beest weg te jagen of naar voren te leunen en haar over zijn aanwezigheid in te lichten...

‘Excusez-moi, *Madame*, wellicht hebt u het nog niet opgemerkt, maar er bevindt zich een *espèce de zeemeeuw couchée sur votre chapeau*.’

Zou de vogel daar met enig doel gezet zijn? Ik mag niet hardop lachen... Ik mag echt niet hardop lachen. Heeft ze eigenlijk ooit in een spiegel naar zichzelf gekeken met die vogel op haar hoofd?

‘Het is erg lastig om nu x. binnen te komen, voorbij het station,’ zei ze, en ze schudde met haar hoofd inclusief meeuw naar mij. ‘Het is een heel gedoe. Iedereen moet tekenen bij aankomst en de reden van zijn bezoek opgeven.’

‘Is het echt zo erg?’

‘Jazeker. Het hele dorp is immers in handen van het leger,’ ze haalde haar schouders op, ‘en ze moeten streng zijn. Veel mensen raken niet eens verder dan het station. Ze arriveren. Ze worden in de wachtruimte gezet en daar blijven ze.’

Hoorde ik daar een snerend vleugje van genoegen in haar stem?

‘Ik neem aan dat die strenge regels absoluut noodzakelijk zijn,’ zei ik koeltjes, terwijl ik mijn mof streelde.

‘Noodzakelijk,’ riep ze uit. ‘Wees daar maar zeker van. U kunt zich niet voorstellen, Mademoiselle, hoe het hier anders uit de hand zou lopen! U weet hoe vrouwen zijn als ze een soldaat in het vizier krijgen,’ ze stak beslist haar hand op, ‘volkomen losgeslagen. Maar,’ en ze glimlachte triomfantelijk, ‘x. komen ze niet binnen. *Mon Dieu*, nee! Geen sprake van.’

‘Ze zullen het vast niet eens proberen,’ zei ik.

‘En jij dan?’ zei de meeuw.

Madame zweeg heel even. ‘De autoriteiten zijn wel heel streng voor de mannen. Ze vliegen stante pede de gevangenis in, en daarna: zonder pardon voor het vuurpeloton.’

‘Waarom ga jij naar x.?’ vroeg de meeuw. ‘Wat heb jij hier in hemelsnaam te zoeken?’

‘Blijft u lang in x., Mademoiselle?’

Ze had het pleit gewonnen, ze had gewonnen. Ik was doodsbenuwd. Een lantaarnpaal met de noodlottige naam erop gleed wazig voorbij. Ik snakke naar adem – de trein hield halt. Opgelucht lachte ik Madame toe en sprong de trappen af naar het perron...

De kleine, broeierige ruimte was volledig gemeubileerd met twee kolonels elk aan een eigen tafel. Het waren forse, grijsbesnorde mannen met lichtjes roodverbrande wangen. Vorstelijk en almachtig zagen ze eruit. De ene rookte wat dames doorgaans een zware Egyptische sigaret noemen, met een romige askegel, de andere speelde met een vergulde pen. Hun hoofden deinden heen en weer op hun strakke boord,